

ERDŐS KÁROLY

A hazai csődjog fejlődéstörténete

2013. február

Erdős Károly

A HAZAI CSÓDJOG FEJLŐDÉSTÖRTÉNETE

Az európai csődjog fejlődésének vázlatos összefoglalása

A **csődjog** a jogtudományoknak az a speciális területe, amely szorosan **összekapcsolódik** a közgazdaságtudománnyal. Maga a csőd szakkifejezés is inkább közgazdasági, mint jogi fogalom, normális kísérő jelensége az üzleti életnek és független attól, hogy az állam ennek jogi szabályozását megoldotta vagy sem.

Maga a **csőd szó eredete** is azon helyzetből, szituációból származtatható, amikor az adós fizetéseképtelensége kitudódásának bekövetkezése esetén, a hitelezők tömegesen jelentkeztek, **összecsődültek** az adós házánál, illetve a hitelezőket az adós székhelyénél a követelésük érvényesítéséhez összecsődítették. Ezen esemény illetve kifejezés rövidített változatát jelenti maga a csőd szó. Gyakorlatilag ily módon a csőd kifejezés hétköznapi és jogi szaknyelvben használt tartalma és fogalma egybeesik.

A csődjog jogági elhelyezkedését illetően felfogható úgy is, mint valami féle **totális (univerzális) végrehajtás**, melynek történelmi gyökerei már a **római jogban** is fellelhetők. A **civiljogi perrend** eredetileg az úgynevezett **személyi végrehajtást** ismerte, miszerint az adós testével volt kénytelen a tartozásáért helyt állni, a hitelező – hatósági védelmet élvezve – önhatalmúlag járhatott el az adóssal szemben, ha az adósságait rövid időn belül (30 nap) nem tudta megfizetni, kiegyenlíteni.

Az eljárást követően a hitelező az adóst bilincsbe verve fogságban tarthatta, megölhette, avagy eladhatta rabszolgának. A hangsúly tehát azon volt, hogy az **adós megszegte az erkölcsi rendet**, bűnös és bűneiért fizetnie kell. A büntetést azonban a hitelező szabta meg ezidőtájt és még nem a jog szabályozta. A középkori jogfejlődés tendenciájában és alapvető céljaiban lényegében a római jog mintáját követte.

Európában a csődjog fejlődésében nagy szerepet játszott a XIII. században egyre erősödő tengeri kereskedelem, az ugyanis magával hozta szükségszerűen az első **kereskedelmi törvények** megalkotását, amelyek már magukba foglalták a **kereskedelmi csődjogot** is. Európa német nyelvterületein egészen a XVI. századig a római civiljog perrendtartásához hasonlóan az eljárás **középpontjában** a fentiek szerint az **adós személye** állt. A csődjog fejlődéstörténetében mindinkább nyilvánvalóvá, meghatározóvá vált az az

érdemi változás, melynek eredményeként az eljárás fókuszába az **adós személye helyett az adós vagyona lépett**. Ezt követően a csődjogi perrendtartásban meghatározóvá vált az adós egész vagyonára irányuló csődszerű, úgy nevezett **univerzális végrehajtás**, ennek folyamodványaként érvényesült a **hitelezői érdekek** fokozottabb védelme. Még a korai középkorban is a csőd büntető funkciója dominált, az adósok vagyona feletti azonnali rendelkezés is innen eredeztethető. Mivel a tengeri kereskedelem főleg az olasz államokat, a német államokat és Angliát érintette döntően, nem véletlen, hogy éppen ők tértek át leghamarabb a **klasszikus liberál-kapitalista csődjogra**.

A liberál-kapitalista modell a szabad versenyen alapuló, állami beavatkozástól mentes, piacközpontú gazdaságot helyezte előtérbe, ahol nincs helye olyan cégeknek, vállalkozásoknak, amelyek fizetéképtelenek. A hitelezői igények kielégítése, érdeke sokkal jobban, egyértelműbben előtérbe került.

A **klasszikus csődjogban** tehát láthatóan háttérbe szorult az adós személyének büntetése, ennek ellenére bizonyos esetekben egyes országokban még le is tartóztatták az adóst. Ez akkor következett be, ha az adós a szabadságát a vagyon elrejtésére, eltitkolására használta fel, a szökés gyanúja állt fenn, vagy kimondottan akadályozta az eredményes eljárást, ezáltal korlátozta a csődgondnok tevékenységét.

A **jelenkori csődjogban** számos régióban az eljárás súlypontja leginkább már az adós védelmére, megmentésére, talpra állítására, **reorganizálására** tevődött, helyeződött át. Az érdekvédelem ily módon történő hangsúlybeli eltolódását, áttevődését elsősorban a világgazdasági változások kényszerítették ki, melyek szándékát tekintve hézagosan több kevesebb eredménnyel még a magyar csődjog fejlődésmenetében is tetten érhetőek.

A hazai csődjog fejlődéstörténetének áttekintése a kezdetektől 1991-ig

Magyarországon a vállalkozások kialakulását bizonyos politikai, társadalmi és történelmi tényezők egyaránt késleltették. A XVII. század közepétől a magyar gazdaság a fentiek következtében érzékelhetően távol került az előzőekben felvázolt Európában és a világgazdaságban lezajlott döntő folyamatoktól. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy a magyar gazdaság szereplőire a fentiek ne hatottak volna, nem fejlődött volna az üzletszerű gondolkodás. Nálunk is voltak csődök, csődperek és maga a csődeljárás sem volt ismeretlen. Annak ellenére, hogy mindezek még nélkülöztek bármilyen törvényi előírásokat, elfogadott szabályokat. A kereskedelmi forgalomból eredő jogviszonyokat rendező törvények

megalkotása, közöttük a Magyarországon hatályos csődtörvény bevezetése hivatalosan nálunk sokkal később valósult meg, mint Európának a tőlünk nyugatra lévő országaiban.

A bíróságok főképp az **osztrák** örökös tartományokban érvényes **törvényeket vették irányadóul**, melynek az lett a következménye, hogy a hazai csődeljárások a **szokásjog alakját öltötték fel**. Az egyes bíróságok által, a legkülönbözőbb rendszerek szerint formálódott a joggyakorlat. Számos jogeset tanúskodik arról, hogy a **XVIII. század elejétől** kezdve ismertek voltak a csődperek és a fentiek szerint kialakultak a változó rendszerű és joggyakorlati csődeljárások is.

Az eljárás a **csőd bejelentésével** kezdődött, amit a hitelező(k) vagy az előjárók avagy végső soron az adósok maguk is kezdeményezhettek. A csőd bejelentésének legfontosabb joghatása az volt, hogy az **adós vagyona, a csődtömeg a hitelezők közös jószágá lett**, arra utóbb követelés nem volt támasztható. Az eljárás következő szakasza a **záralátétel**, melyet az adós javainak összeírása követett. A zárolt vagyon kezelésére **gondnokot** (curator) rendeltek, majd a bíróság határidőt tűzött ki a **hitelezők összecsoportulására**, ahol a hitelezők bejelentették és bizonyították követeléseik jogos fennállását. A per lényegi szakasza a hitelezők sorrendjének megállapítása volt, melytől függött a követelések kielégítésének menete is.

A kezdeti csődeljárások sajátossága volt, hogy a hitelezőket nem arányosan, hanem sorrend szerint teljes követelésük erejéig elégitették ki.

Az **1723. évben** (III. Károly uralkodása alatt) meghozott **107. számú törvénycikk** tett első kísérletet a **csődületi viszonyok rendezésére**, azáltal, hogy meghatározta a követelések besorolásának, osztályozásának sorrendjét.

A **csődrendtartást 1776. május 1.-én** II. József Magyarországra is kiterjesztette. A király halála előtt (számos előremutató törvényével együtt) ezt is **visszavonta**, miáltal jogilag hivatkozott csődrendtartás hivatalosan hatályát veszítette. Ennek ellenére a bíróságok (más idevágó alkalmazható szabályok hiányában) sajátos magyar eljárási formában ugyan, de a József-féle csődrendtartás szellemében kezelték továbbra is a csődpereket.

A törvény szerinti szabályozás hiányából következő **jogbizonytalanság** egyre erőteljesebben fenyegette a hitelgazdaság érdekeit, aggasztó mértékben szaporodtak a csődök, különösen növekvő mértékben jelentkeztek a csalárd bukások. A kalandorok megfékezésére az Országgyűlés megalkotta a **1807 évi 12. számú törvényt**, mely a **hamis bukottak büntetéséről** rendelkezett és a csalfa bukás elkövetőjét valóságos tolvajnak minősítették, aki a hitelezőket valóságosan meglopta. Ezen törvény azonban magát a csődeljárást nem szabályozta, a csődperek országszerte továbbra is a szokásjogok, a királyi parancsok és a

curiai határozatok precedensei értelmében folytak.

Az első rendszerbe foglalt **csódtörvényünk az 1840. évi XXII. számú törvénycikk** volt, mely a **Hiteltörvények** kiegészítéséről a **Csődületről szólt** (Concurs). Ezen jogszabály tulajdonképpen a német birodalmi csődrendtartást honosította meg Magyarországon, a peres eljárás formásaival, vagyis a **csődeljárás** ennek következtében **valóságos per volt**.

A törvény a csődper lefolytatását időrendi sorrendiséget követve szabályozta és a hamis vagy vétkes gondatlanságból eredő bukás esetére **büntetőjogi szankciót** helyezett kilátásba, de a csőd magánjogi vonatkozásait nem érintette.

A csőd a törvény szerint olyan állapot volt, melyben az adós tartozásait készpénzzel teljes mértékben nem tudta kiegyenlíteni, a kikötött fizetési határidőn belül. A törvényi szabályozás szerint csőd alá esni egyet jelent a bukással, mely lehetett **egyszerű** (ha a vagyonszerkezet elháríthatatlan elemi vagy sorscsapás okozta) illetve a csőd további esetei bekövetkezhetnek **vétkes gondatlanság** miatt előálló, vagy minősítettek lehetnek **csalárd** csődök. A vétkes gondatlanságból eredő csődnél az adós könnyelműen, hanyagságból vagy ügyetlenségből fecsérelte el a vagyonát és emiatt a hitelezők kielégítése képtelenné vált. A **csalárd csőd** esetén a bukásnál pedig az adós vagyonát elrejtette, illetve eltitkolta a hitelezők elől.

A bíróság a csődületet kihirdetéssel megnyitó ítéletében elrendelte az adós vagyonának zár alá vételét. A csődületi vagyontömeghez **ideiglenes gondnokot** és bírósági **perügylőt** rendelt, elhatározta a végzésében a bukott javainak összeírását és határidőt tűzött ki a hitelezők összehívására. A bukott vagyona a hitelezők közös „jóságává” vált a csődper befejezéséig. A hitelezők maguk közül 3 tagból álló **hitelezői választmányt** választottak, akik az eljárás során megvizsgálták, ellenőrizték a tömeggondnok számadásait. A csődtömegbe tartozó javak pénzzé tételét követően a tömeggondnok elkészítette a **követelések kifizetésének sorrendjét**, amelyre a hitelezők észrevételt tehetek, majd a bíróság meghozta a kifizetési ítéletét.

A törvény alkalmazása során a joggyakorlatban számos probléma, eljárási, jogalkalmazási hiányosság merült fel. Ezeknek a gyors korrigálására, pótlására volt szükség, melyek elsősorban a bíróságokra, a költségek fedezésére és a hamis vagy vétkes csőd(ök) büntetőjogi szabályozására irányultak mindezekkel kapcsolatosan merültek fel.

Az 1840. évi csódtörvény **1853. szeptember 1.-ig** volt hatályban, amikor is életbe lépett az **Ideiglenes Csődrendtartás**. Ez megkönnyítette különösen a **zálogos hitelezők** kielégítését, akik a felszámolási követelések bejelentési határidő letelte után kielégítést a

külön csődtömegeből is követelhettek és úgy nyertek ezáltal kielégítést mintha csőd nem is lett volna. A követelések osztályozása a jogalkotók szerint egyszerűbb, áttekinthetővé vált a privilegizált követelések szabályozásával, bár az **Országbírói Értekezletnek** visszatérően és albizottsági szinten sok joggyakorlati problémával kellett a csődjogi kérdésekkel és problémákkal foglalkoznia.

Mindezek nyomán végül is az **Országbírói Értekezlet** hatályon kívül helyezte a Csődrendtartást és csekély változtatással a királyi Curia teljes ülésének **1861. július 23.-i** határozata alapján **újra életbe léptették** a régi **1840. évi** első magyar **csődtörvényt**.

Az **1867. évi „Kiegyezést”** követő Országgyűlés ülésein visszatérően parázs viták folytak többek között a csődületi viszonyok újraszabályozásának szükségszerűségéről is. Az ország minden vidékén aggasztó körülményekre hívták fel a képviselők a jogalkotók figyelmét, melyek szerint gyakran kijátsszák és megcsalják a jóhiszemű hitelezőket, szállítókat, kereskedőket ezáltal a jogbiztonság elveszik országszerte. A bíróságokat az udvari kancellária a csődök okainak hivatalbóli nyomozására, a vétkes bukások bűnvádi úton történő megfenyítésére utasította, annak érdekében, hogy meggátolják a közhitel megrendítését, a törvényes biztosítékok kijátzását célzó törekvéseket, szándékokat.

A Kiegyezést követő időszak többszörösen is, igazságügyi miniszterként több kormányban tevékenykedő **dr. Pauler Tivadar** irányítása alatt átfogó jogalkotási program keretében igyekeztek átvenni és nálunk is meghonosítani a német jogcsoportbeli kereskedelmi és társasági jogokat. Ennek keretében 1873-ban bízták meg, kérték fel **dr. Apáthy István** egyetemi tanárt egy korszerű, átfogó csődtörvény tervezetének kidolgozására. A tervezet 1874-ben el is készült, de elfogadását még elhalasztották.

A csődök érdemi, korrekt szabályozását, a jóhiszemű hitelezők kárára történő álnok vagyonátruházásokat, a hamis vétkes gondatlanságból származó bukások végrehajtások kiküszöbölését a törvényhozók megpróbálták még az **1874. évi XXII. számú törvénycikkkel** átmenetileg szabályozni. Ez azonban átfogó jellege hiányában, hézagos volta következtében nem hozhatta meg a várt eredményét. Mindezeket érzékelve a törvényhozók igyekeztek átvenni az idevágó korabeli német törvények rendelkezéseit.

A jogalkotók többek között az **1875. évi XXXVII. törvénycikkben** az ún. **kereskedelmi törvényben szabályozták a felszámolási eljárást**, amely a cég megszüntetésének azon formája volt, amikor a hitelezők kielégítésére még elegendő volt a vagyon. Ez a szabályozás lényegében a **mai végelszámolási eljárásnak megfelelő** rendelkezéseket tartalmazta. A törvény kimondta, hogy a társaság feloszlása után – a csőd

esetét kivéve – felszámolásnak van helye. Az eljárás lefolytatására a tulajdonostársak egyhangúan egyiküket, vagy más külső szakértőket bízhatnak meg, vagy a társasági tagok egyikének indítványára a bíróság rendelhetett ki felszámolót. A felszámoló feladata volt a folyó ügyletek befejezése, a kötelezettségek teljesítése, a követelések behajtása, az egyezségek megkötése, a függőben lévő ügyek befejezése, végül a vagyonnak a nyilvános árverésen történő értékesítése. Képviselték a társaságot bíróság előtt és bíróságon kívül, a társaság könyveit, iratait az eljárás befejezése után valamely tagnál, vagy harmadik személynél megőrizték.

Az újabb csődtörvény kidolgozása, tervezetének szakmai megvitatásai igencsak elhúzódott, végül 1881. év márciusában elsőként a képviselőházban, ezt követően pedig a főrendiházban is elfogadásra, majd kihirdetésre került a tulajdonképpen klasszikusnak is nevezhető **1881. évi XVII. számú** törvénycikkben meghatározott **csődtörvény**.

A viszonylag hosszas előkészítés során kidolgozott törvény tartalmazta, megállapította azokat a szabályokat, melyek **rendezték** a fizetéseképtelenség folytán keletkező, vagy azzal összefüggő **jogviszonyokat** és amelyek alapján a **hitelezők** bukott adósuktól **kielégítést nyertek**. Ezen kettős célnak megfelelően az új csődtörvény is két részből építkezett, az első rész az **anyagi**, másik része pedig az **alaki csődjogot**, magába foglaló szabályokat tartalmazta.

A **csőd** lényegében **peren kívüli bírósági eljárás** keretében, voltaképpen **totális, egyetemes végrehajtás** volt, melyet a vagyonbukott egész vagyona, valamennyi tartozására kiterjedően vezettek és folytattak le. Az adós a csődnyitáskor meglévő és eljárás alá vonható valamint csőd tartama alatt szerzett vagyona feletti rendelkezési és kezelési jogait elvesztette, azokat ezt követően a **csődtömeg-gondnoka** gyakorolta.

Az 1881-ben elfogadott csődtörvény első részében az **anyagi csődjogot** tartalmazta (a csődnyitás joghatálya, jogügyletek teljesítése jogcselekvények megtámadása, beszámítás, visszakövetelési jog, a tömeg hitelezői, a külön kielégítésre jogosított hitelezők, csődhitelezők szabályait), második részében pedig az **alaki csődjogot** (a csődeljárást). Azon belül a csődeljárás három típusát szabályozta: a **közönséges csődöt**, a **kereskedelmi csődöt** és az ún. **sommás eljárást**. A sommás eljárást akkor rendelhette el a bíróság, ha a csődnyitáskor vagy a tömeggondnok jelentéséből kitűnt, hogy az adós vagyona az eljárási költségek fedezésére elegendő ugyan, de nagyobb részben könnyen értékesíthető ingóságokból áll és a privilegizált követelések valószínűleg az egész vagyont felemészítik.

A **közönséges csőd** nyitásának feltétele volt annak valószínűsítése, hogy az adós tartozásai meghaladják a vagyont, a **kereskedelmi csőd** ezen felül akkor is megállapításra került, ha az adós a tartozásai fizetéseit megszüntette. (A mai törvényünk lényegében a korabeli kereskedelmi csődnek megfelelő szabályokat tartalmazza).

A csődeljárás lebonyolításában közreműködtek: a csődbíróság, a csődbiztos, a tömeggondnok és a hitelezőket képviselő csődválasztmány. A **tömeggondnokot** a bíróság a saját területén működő gyakorló ügyvédek közül nevezte ki, aki az eljárása során okozott kárért felelőséggel tartozott. A **díjának nagysága** szabad egyezkedés tárgyát képezte, közte és a csődválasztmány között, melyet a bíróság hagyhatott jóvá, illetve mérsékelhette is azt. A csődtömeggondnok a díjon felül a tömeg érdekében tett **kiadásainak megtérítését is követelhetette.**

A **zálogjogosultak** elkülönített kielégítést követelhettek a zálogjoggal terhelt vagyontárgyakból. Az eljárás befejeződhetett azzal is, hogy a hitelezők **kényszeregyezséget** kötöttek, a vagyonbukottal, elengedvén neki a tartozások bizonyos hányadát, arra az esetre, ha a többi záros határidő alatt megfizeti. Ez név szerint és valójában azért volt nevében is kényszeregyezés, mert a hitelezők bizonyos többsége az akaratát, érdekeinek megegyezően rákényszeríthette a hitelezői kisebbségre is.

Az 1853-ban hatályba lépett Ideiglenes Csődrendtartás kiegészítéseként már 1859. május 18-án igazság- és kereskedelemügyi miniszteri rendeletben szabályozták elsőként a **csődönkívüli kényszeregyezési** eljárást. Az elharapódzott visszaélések, hitelezők számos megtévesztése valamint a többség tiltott módon való megszerzése miatt, a forgalom és hitelezések érdekében a felsoroltak miatt a közkeveltségnek kimondottan nem örvendő jogintézményt végülis megszüntették.

Az 1881. évben bevezetett Csődtörvényben újfent szabályozott eljárásról időközben bizonyossá vált, hogy az **túlságosan lassú** és egyáltalán **nem olcsó**. A háború előtt a csődön kívül a tiszta magánegyezség jelentett kiutat az adós számára, bár egyes hitelezők figyelmen kívül hagyva az adós szorult helyzetét, velük szemben méltánytalanul magas követelést támasztottak. A csőddel való fenyegetés mellett többet akart(ak) kizsarolni az adóstól. Visszásságok azonban olykor az adós magatartásából is fakadtak, azok húzták az időt, késleltették az egyezési tárgyalásokat avégből, hogy az eljárásban **kedvezőbb egyezési kvótát** érjenek el.

Az **első világháború** bekövetkezte pedig igencsak radikálisan megtörte a Magyarország egészében azidáig tartó gazdasági fejlődést. A gazdaság jelentősen

dezorganizálódott és háborús gazdasággá vált. A megváltozott gazdasági infrastruktúra a településszerkezet és a népességi veszteségek új gazdasági kihívásokat jelentettek a társadalomnak. Ez a korszak a hadi-konjunktúrák, hadszállítási kereskedő cégek fellendülését hozták előtérbe, továbbá előtérbe helyezték a lomha és drága csődeljárások megelőzését illetve mellőzését.

A **csődönkívüli eljárás** intézménye abban a gondolkörben és érdekszférában született, hogy az adós a kényszeregyezségi eljárásban, a benne rejlő szanálási művelet lebonyolítása után visszakaphatja gazdasági szabadságát, zavartalanul folytathatja üzleti tevékenységét, megtarthatta az egzisztenciáját. A **csődönkívüli kényszeregyezés intézménye** a háború közepén 1915-ben lett megalkotva a **4070/1915. M.E. számú rendelettel**, és eredeti szándék szerint a vonatkozó törvénycikkek szerint csupán a háború tartamára vonatkozó hatállyal.

A világháború után a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárást is újraszabályozták az 1410/1926. számú rendelettel, amelyet még igen sok további rendelet módosított és egészített ki. E jogintézmény kodifikálásának célja lényegében az volt, hogy a háború által és az azt követő (trianoni) megrázkódtatások **minél kevesebb önálló üzletet zárjanak be**, gazdasági, kereskedelmi vállalkozást, kenyérkereső forrást döntsenek romba. Mind a csőd, mind a csődönkívüli kényszeregyezségi eljárás élő jogintézménye volt az akkori jogrendnek, de az **egyik kizárta a másikat**, azaz egyidőben egymással párhuzamosan a két eljárás nem folyhatott.

A **csődönkívüli kényszeregyezségi eljárást** csak az adós kezdeményezhette, ezzel egyben elhárította a csődeljárás megindításának lehetőségét. Az eljárás megindításával gyakorlatilag az adós csődvédelmet kért a hitelezőivel szemben. A későbbi években a nemzetgazdaságban többségében a csődönkívüli eljárások váltak általánossá. (1931-ben például a budapesti törvényszék előtt 94 csődöt nyitottak meg, ezzel szemben 691 kényszeregyezségi eljárást tettek folyamatba.)

A **trianoni béke-szerződés** következtében a monarchiabeli vámkedvezmények megszűnése a magyar piac kiszolgáltatottságának bekövetkeztét jelentették a nyugati hatalmak, gazdaságok számára, **a magyar nemzetgazdaság** teljesen kikényszerült a világpiacra. A világpiacon pedig kiderült, szembesülni kellett azzal, hogy a magyar gazdaság magas önköltsége is csak közepes minőségű termékek előállítására képes, vagyis alapvetően **versenyképtelen hátrányos helyzetbe került**.

A **csődön kívüli kényszeregyezés** létjogosultságát a mindennapi joggyakorlatban résztvevők közül sokan támadták és helytelenítették. Hangsúlyozták, hogy a fizetéseképtelenek túlnyomó többségének nincs szabályos leltára, hiteles mérlege, nem vezetnek hivatalos könyveket, így ezek következtében megalapozottan nem is számíthatnak a csődönkívüli kényszeregyezés kedvezményére. A korabeli statisztikai adatok tükrében felállítható volt az a diagnózis, miszerint **a csőd jogintézménye elveszítette jelentőségét**, csupán a fenyegetés eszköze maradt, amit a hitelező arra használt fel, hogy adósát fizetésre, biztosítékadásra, vagy legalább csődönkívüli kényszeregyezési ajánlat tételére szorítsa.

A XX. század első évtizedeiben a túlságosan hosszadalmas és költséges, eredményeiben sem ki elégitő csődeljárás kiküszöbölésére irányuló reformtörekvések, olcsóbb és gyorsabb megoldásként megalkották a **csődön kívüli kényszerfelszámolás** jogintézményét is, mely menekülési utat nyitott az adós számára, megfelelő garanciák kielégítésével. A kényszerfelszámolás akkor is megindítható volt, ha az adós pénzügyi állapotát kezdeményezett kényszeregyezési eljárás kudarcba fulladt. A **kényszeregyezési eljárás** célja a jóhiszemű, életképes és bajbajutott adós megmentése volt, míg a **csőd lényege** pedig az életképtelen, rosszhiszemű adós piacról történő eltávolítása volt. Szükségesnek mutatkozott tehát egy harmadik eljárás is azok részére, akiknek fizetéseképtelensége a már szabályozott eljárások egyikébe sem volt teljes mértékben beilleszthető, amikor az adós jóhiszemű volt, de üzletvitelére életképtelennek bizonyult. A kényszerfelszámolás során a hitelezőnek is érdekében állt, hogy az adós tevékenyen közreműködjék a fizetéseképtelen vállalkozása felszámolása során.

A **II. világháborút lezáró békeszerződések** nagyhatalmi megállapodásai értelmében Magyarország a Szovjetunió érdekszférájába került és tetemes jóvátételeket is kellett az országnak fizetnie.

A társadalmi rendszerváltást kísérő politikai események és a gazdaságpolitika követelményeihez igazodó jogalkotási szabályok és szándékok teljesen új körülményeket és gyakorlatot hoztak, mindezek gyökeresen megváltoztatták a hazai csődjog teljes rendszerét.

A piaci hatásokat teljesen kiiktató **tervutasításos gazdasági rendszerben** az egyes termelőegységek léte vagy nem léte kizárólag politikai, közigazgatási, hatalmi döntéseken alapult. A tervutasításra alapuló gazdaságirányítási rendszernek **nem volt szüksége a csődjog intézményeire**, azt teljes egészében rendszer idegennek gondolták. A gazdálkodó szervezetek piaccal való kapcsolata gyakorlatilag megszűnt, a szocialista gazdasági felfogás eleve nem ismerte a csődöt. A jogi szabályozás természetesen igazodott az éppen

hatályos gazdaságpolitikai koncepciókhoz és így 1968-ig a **veszteségrendezés módját** az állami vállalatok és szövetkezetek vonatkozásában egyaránt nem egzakt jogforrások, hanem pénzügyminiszteri utasítások is leiratok szabályozták, esetlegesen a politikai vezetés döntött a központi és ágazati főhatóságokkal (Tervhivatal és minisztériumok) közösen.

Az **1968-as „új gazdasági mechanizmus”** első lépésben a gazdaságirányításra vonatkozott, de a reform elakadása után elmaradt az állami vállalatok vagy szövetkezetek működésének szervezeti-, csődjogot feltételező korszerűsítése is. Megszűnésükre csak az összeolvadás vagy beolvadás formájában kerülhetett sor. A gazdálkodó szervezetek felszámolását megelőzte a Pénzügyminisztériumi rendeletek szerinti **szanalás**, a pénzügyi-gazdasági talpra állítási kísérlete. Az állami vállalatok veszteségrendezéséről szóló 3/1968. (01.20.) PM rendelet, illetve a mezőgazdasági szövetkezetekre vonatkozó 25/1972. számú és 32/1972. számú PM rendeleteket 1978-ban jelentősen módosították, de a **felszámolást** még mindig az alapító szerv rendelhette el, a pénzügyminiszter egyetértésével, és ő jelölte ki a felszámolót is.

A működésképtelen, veszteséget termelő gazdálkodó szervezeteket ily módon mesterségesen tartották életben, ennek következtében **a pénzügyi terhek viselőjévé az állami költségvetés vált**. A **szanalás** annyit jelentett, hogy a vállalatok, szövetkezetek tartozásait döntően állami forrásból fizették ki, a gazdaságpolitika mesterségesen tartotta életben a működésképtelen, veszteségesen gazdálkodó vállalatokat

A szabályozás jellemzője volt az is, hogy nem törvényben, hanem csupán a közigazgatási centrikusság keretében alacsonyabb szintű jogszabályokban szabályozták a csődjog jellegű kérdéseket. Magának a csőd kifejezések használata hivatalosan nem is volt kívánatos, ezért a csődeljárást **felszámolási eljárásnak** nevezték. Ennek lefolytatásához pedig nem vették igénybe a bírósági utat. A felszámolásokat többségében a **Pénzügyi Központ** végezte vagy ellenőrizte.

A központi költségvetésre háruló rendkívüli, növekvő veszteségek elhárítása miatt, mindinkább felerősödtek azon törekvések miszerint meg kell(ene) szüntetni az indokolatlan állami támogatásokat, a versenyképtelenné vált, működésképtelen gazdálkodó szervezetek mesterségesen életbe tartása érdekében az állami beavatkozásokat.

E tekintetben jelentős változást hozott az **1986. évi 11. számú tvr. (Ftvr.)**, amely **felszámolási eljárás lefolytatását** teszi lehetővé a gazdálkodó szervezet fizetésképtelenségének bekövetkezte esetén. Az Ftvr. az eljárás lefolytatását a Fővárosi Bíróság hatáskörébe és kizárólagos illetékességébe utalta, s kimondta, hogy a **nemperes**

eljárás szabályai vonatkoznak a felszámolásra. Közel 40 évi szünet után tehát ismét a bíróságok hatáskörébe került a felszámolási eljárás lefolytatása. Felszámolóként kezdetben csak a Pénzügyi Központ, majd később még néhány fejlesztési, vagyongazdálkodó, pénzügyi tanácsadó, befektetés-tervezési társaság, intézet járt el. Az Ftvr. **klasszikus csődjogi rendszert** vezetett be, ami azt jelentette, hogy a felszámolás megindításának előfeltétele a szanálásra vonatkozó nemleges állásfoglalás volt, amit ráadásul kétszer kellett kialakítani, vagyis körültekintően megállapítani azt, hogy a gazdálkodó szervezet tartósan fizetésképtelenségben áll.

A felszámolás befejezését követően **a felszámoló zárómérleget és vagyonfelosztási javaslatot készített**, amely alapján a bíróság tárgyalást tűzött ki, konkrétan meghatározta a hitelezőknek a törvényileg szabályozott kielégítési mértékét és sorrendjét. Az Fvtr. főszabályként kimondta, hogy a gazdálkodó szervezet vagyonával **ki nem elégített követelések teljesítéséért az állam általánosan (kevés kivételtől eltekintve) nem felel**. Amennyiben valamelyik fél kifogásolta a zárómérlegben foglaltakat, vagy a vagyonfelosztási javaslatot a bíróságnak joga volt további bizonyítást elrendelni. A tárgyalásra meg kellett idézni a hitelezőket, a felszámolót és az eljárásban érdekelt más jogi és természetes személyeket, továbbá az adós gazdálkodó szervezetet is.

Az 1968-as új gazdasági mechanizmus összességében pozitív irányítási rendszernek bizonyult, a gazdálkodásban előtérbe kerültek a költséghatékony és eredményes, a fejlett piacgazdaságban alkalmazottakhoz hasonló módszerek, de a fellendülés csak rövid ideig tartott.

A világgazdaság egészében bekövetkezett időközi válságok (pl. olajárrobbanás), a KGST-n belüli feszültségek egyetemlegesen előrejelezték, **sürgették a politikai és gazdasági változásokat egyaránt**. A nyolcvanas évek során nálunk is a nagyvállalatokat fokozatosan decentralizálták, a kereskedelem, a piacgazdaság kezdeti jelei a külgazdasági kapcsolatok élénkültek, egyre fokozódott, megnövekedett a gazdaságban a magánszektor szerepe, külföldi tulajdonú vállalatok telepedhettek meg, és népszerűvé váltak a gazdasági munkaközösségek is. Magyarországot 1982-ben felvették a Világbank szervezetébe, az IMF áthidaló kölcsönökkel próbált segíteni és a válságból kihozni, tovább működtetni az országot. Mindezek ellenére nagyon **sok állami vállalat gyakorlatilag a csőd szélén állt** és bezárások fenyegették több nagyvállalatot a nyolcvanas évek végén.

A magyar gazdasági reformelképzelések egészére jellemző volt, hogy az eleve merevebb felfogást valló Szovjetunióval illetve más szocialista országokkal az ideológiai

vitákat a legfelsőbb szinteken következetesen és kényszerűen kerülni kívánták. A reform-célkitűzések megvalósítását a „**szocialista piacgazdaság** kialakítása” címszó keretében folytatták le. A már érzékelhetően boruló pártállami körülmények között, amikor a társadalmi rendszerváltás még csak néhányak víziója volt 1988 őszén (október 11.-én) fogadták el a **gazdasági társaságokról szóló 1988. évi VI. számú törvényt** (a Gt.-t).

A Gt. napjainkban immár kimondhatóan és egyértelműen **a rendszerváltás** egészének alapvető húzótvénye, **kiindulási mérőköve** lett, lényegében ezzel a törvénnyel valósult meg a magántulajdon és a magánvállalkozások teljes körű, valóságos törvényi legitimálása.

A Társasági törvény 1989. januári hatálybalépését követően, a kilencvenes évek **politikai és társadalmi rendszerváltásával** együttesen, mindezekkel szoros kölcsönhatásban megteremtődött Magyarországon a gyökeres **gazdasági korszakváltás**. Hazánkban elkezdődött **a valóságos piacgazdaság** jogszabályi rendszerének és szervezeti működési kereteinek kialakítása. Már 1988-90-ben sor került a társasági adórendszer egységesítésére, továbbá a külföldi befektetésekről szóló törvény, az átalakulási törvény, az egyéni vállalkozásokról szóló törvény, az értékpapír- és tőzsdetörvény, a koncessziós törvény létrehozására. Mindezekhez kapcsolódott a teljes körű társasági jog elengedhetetlen kellékeként **1991-ben** a számviteli illetve némi késéssel az 1992-ben hatályba lépett új **Csőd törvény** Cstv. Országgyűlési meghozatala is.

II. rész

A Cstv. 1992. évi bevezetése, az eddigi működésének és többszöri módosításainak vázlatos összefoglalása

A magyar Csődtörvényt (Cstv.) a hazai piacgazdaság kiépítésének kezdetén, a gazdasági szerkezetváltás első szakaszában fogadták el. A csődeljárásról, felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi XLIX. (sokáig tévesen IL.) számú törvény **1992. január 1-jén lépett hatályba.**

A Csődtörvény minden piacgazdaságban fontos gazdaság-jogi szabályozási eszköz, jelentős eljárásjogi norma. A fizetéseképtelenséget szabályozó jog szorosan kötődik az egyes országok nemzetgazdasági kereteihez, az uralkodó gazdaságpolitikai felfogáshoz és annak prioritásaihoz. Az egyes országok csődszabályozásának elsődleges céljai és az állami beavatkozás mértéke eltérő, valamint különbségek mutatkoznak abban is, hogy a cég túlélését vagy a hitelezők érdekeit helyezik a törvényben koncepcionálisan előtérbe. A piacgazdaságokban a Csődtörvény alapvetően négy fő feladatot tölt be:

- **a megrendült fizetéseképeségű cégek újjászervezését (ha lehetséges),**
- **az életképtelen cégek kivezetését a gazdaságból,**
- **a felhalmozott eszközök hatékony felhasználását,**
- **a hitelezők védelmét.**

A gazdasági társaságokra vonatkozó törvény megalkotásával és hatályba léptetésével Magyarország jelentősen megelőzte a többi volt szocialista országot, amelyek az 1990-es években jórészt a magyar mintát hasznosítva hozták létre a társasági jogokat. A középkelet európai országok közül a magyar csőd- és felszámolási törvény és joggyakorlat hasonlóképpen az első volt az átalakuló gazdaságokban.

Az új Cstv. három részből állt: a **csődeljárás** a bajbajutott cég talpraállítását hivatott szolgálni, a **felszámolási eljárás** – a vagyonnak a hitelezők közötti felosztását a hitelezői igények lehetséges kielégítését követően – a fizetéseképtelenné vált gazdálkodó szervezet kiiktatását a cégjegyzékből történő törlését célozza a gazdasági életből, a **végelszámolási eljárás** pedig arra nyújtott lehetőséget, hogy a cég tulajdonosai jogutód nélkül megszüntessék az egyébként nem fizetéseképtelen céget.

Magyarországon a gazdaság átmeneti jellegéből következően szükségszerű volt, hogy a Cstv. elsősorban a gazdasági szereplők tisztulási folyamatát segítse elő, a forgalom biztonságát akadályozó cégek szabályozott eljárások keretei között kerüljenek kivételre a piacról. Nem szükségszerűen, de a politikai változást követő gazdasági átalakulásból következően az 1991. évi Cstv. A privatizáció egyik eszközeként is szolgált.

A vállalkozások KGST-beli és hazai piacvesztése, privatizációs és egyéb átalakulása, az új vállalkozások tőkehiánya, a krónikus körbetartozások, a sűrűsödő likviditási problémák miatt bekövetkezett tartós fizetéseképtelenséget a gazdaságpolitika **a csődtörvénnyel bevezetett nem peres bírósági eljárásokkal** kívánta kezelni.

A Cstv. ezt a feladatát lényegében betöltötte, működése kedvező hatással volt a gazdasági szerkezet modernizációjára, a hatékony, exportképes piaci struktúra kialakulására. Az állami nagyvállalati körben nem hasznosítható eszközök a felszámolási folyamat keretében, a cég-, illetve eszközértékesítés során lényegében „privatizálásra” kerültek, és a korábbinál kisebb méretű, magántulajdonú szervezeteknél hasznosultak tovább.

A Cstv. hatálybalépése bizonyos mértékű szelekciót jelentett a gazdaságban, mivel azok a gazdálkodó szervezetek, amelyek esélyt éreztek a fennmaradásra, **öncsődöt jelentettek** és hitelezőikkel egyezségekre törekedtek. Azoknál a szervezeteknél, ahol a reorganizációra nem volt esély, illetve a megkötött csődegyezséget nem sikerült betartani, felszámolásra került sor.

A törvény negatív hatása volt, hogy átmeneti likviditási nehézségek miatt nem egy esetben kerültek – egyébként életképes – gazdálkodó szervezetek is felszámolási eljárás alá.

Gazdasági szempontból további kedvezőtlen kísérőjelensége volt a kialakult joggyakorlatnak, hogy az ipari-, mezőgazdasági- és export tevékenység visszaesett és a munkanélküliség növekedett. A Cstv. – különösen a bevezetését követő nagy csődhullám során lezajlott tömeges létszám-elbocsátások következtében – szerepet játszott a hátrányos helyzetbe került régiók kialakulásában is.

A Cstv. hatályba lépése után, az akkor fennálló több ezer milliárd forintos körbetartozások miatt, a hazai gazdaság egészében egy igen nagymértékű, **tetes csődhullám** vonult le.

Az 1. számú táblázat adatsorait áttekintve végigkövethető a Cstv. bevezetését követő évek során a bíróságokhoz érkezett csődbejelentések száma, melyeknél igencsak szembetűnő az **1992. évi „csőd-boom”**, mely aztán a követő évek során igen jelentősen csökkent, érzékelhetően csillapodott.

1. sz. táblázat

A Csődeljárások számának alakulása 1992-1995. között

	1992.	1993.	1994.	1995.
Érkezett csődbejelentés	4.169	987	189	145
Befejezett egyezség	740	510	90	21
Felszámolási eljárás	703	674	28	9
Ügyviteli befejezés	1.260	740	377	175
Befejezett összesen	2.703	1.924	495	205

A jogalkalmazási és egyre sűrűsödő joggyakorlati problémák ismétlődően és egyre erősebben felvetették a **Cstv. módosításának szükségességét**, melynek közgazdasági háttérét két egymással ellentétes alapelv illetve követelmény közötti kompromisszum-keresés adta az elmúlt időszakban ismétlődően.

Az **egyik alapkövetelmény** szerint a közgazdaságilag megmenthető átmeneti fizetési nehézségekkel küzdő cégek ne kerüljenek felszámolás alá, részükre ajánlhatóan a csődeljárás biztosítsa a reorganizáció lehetőségét. A **másik követelmény** az volt, hogy a gazdaságtalan tevékenységek mindenképpen megszűnjenek, de az életképtelen vállalkozások felszámolása során a hitelezői érdekvédelem (a követelések érvényesíthetősége, vagyonkimentés megakadályozása) hatékony és megoldható legyen.

Az 1993. évi LXXXI. sz. törvény (I. Cstv. Novella) jelentősen módosította a Cstv.-t. A módosítás keretében a csődeljárás egésze újraszabályozására került sor. **Megszűnt a kötelező öncsőd** intézménye, ezzel együtt mintegy eltűntek a gazdaságból maguk a csődök is. Az eljárás megindítását továbbra is kizárólag az adós szervezet vezetője kezdeményezhette a bíróságnál, de a hitelezők hozzájárulásától tették függővé a moratórium megadását. Az eredménytelen csődeljárás azonban nem fordult át ekkor még automatikus felszámolási eljárássá. Új elemként került be a szabályozásba a kötelező **vagyonfelügyelő kirendelése**, akinek tevékenységében elsősorban az ellenőrzés funkciója érvényesült. A Cstv. az 1994-1995. évek során még több módosító változtatást élt meg (bővítették a felszámolási költségek elszámolhatóságának körét, újraszabályozták a végelszámolást, módosították a felszámoló jogait, továbbá a tv. tárgyi hatályát is érintették, több pontban is változtatták, stb.) Az eljárások gyorsítása érdekében a felszámolási eljárásokra vonatkozó egyes szabályok is

megváltoztak.

A következő nagyobb mértékű módosítást jelentette az **1997. évi XXVII. törvény (II. Cstv. Novella)**, amely a csődeljárást kevésbé érintette, a felszámolásra vonatkozó szabályokat viszont több ponton is jelentősen megváltoztatta, továbbá egyértelműen szabályozták a felszámolás és a végelszámolás viszonyát. A jogszabály változtatásának előkészítésénél figyelembe kellett venni azt, hogy a nagy állami vállaltok felszámolásának befejeztével alapvetően módosult, megváltozott az állam érdeke, így szerepe is. Érvényre kívánták juttatni azt a célkitűzést, hogy ezt követően **a cég sorsáról az adós cég tulajdonosai és a hitelezők közösen döntsenek.**

A módosítás alapvető célja az volt, **hogy erősödjön a hitelezők beleszólási joga** az eljárás során hozott fontosabb felszámolási döntésekbe és ugyanakkor javuljon az eljárás átláthatósága is. A felszámolási folyamat átláthatósága érdekében a törvény **újraszabályozta a felszámolási vagyon értékesítésének folyamatát.** Kötelező előírás lett a nyilvános értékesítés, sőt a nyilvános értékesítés két formáját, a pályázatot és az árverést is részletesen szabályozta a törvény.

A módosítás új alapokra helyezte a **felszámoló díjazását.** A szabályozás azonban figyelmen kívül hagyta, hogy folyamatosan csökkent a felszámolás alá kerülő cégek mérete és így vagyona, sőt sok esetben a felszámolás alá kerülő cég már szinte teljesen vagyontalan volt. Mivel a felszámoló díjazását az árbevétel után százalékosan állapították meg, ezért egy idő után az a helyzet állott elő, hogy maga a **felszámolói tevékenység is gyakorlatilag veszteségessé vált.** Ennek orvoslására került sor egy új konstrukció bevezetésére az általános szabályok szerinti – nem egyszerűsített – felszámolásoknál. A törvény **bevezette a nyilvántartásba-vételi díjat.** Annak ugyanis, hogy a felszámoló a hitelezőt nyilvántartásba vegye, a követelés 1%-ának megfelelő (legalább ezer Ft, de legfeljebb 100 ezer Ft) ún. „**regisztrációs díj**” befizetése lett a feltétele.

A koncepció lényege az volt, hogy ez az összeg nyújtson elsősorban fedezetet a felszámoló díjára, és ha ez az összeg nem elegendő, akkor lehessen a felszámolási vagyont igénybe venni erre a célra. Ha ez a két forrás – a hitelezők befizetése és a felszámolási vagyon – igénybevétele nem fedezte a törvényben meghatározott minimális díjat, akkor a **központi díjkiegészítési számláról** lehetett kipótolni a felszámoló díját a 100 ezer Ft minimum összegig.

A Cstv. 1997. évi módosításánál sor került a felszámoló cégekkel szembeni követelmények szigorítására, valamint a **Felszámolói Névjegyzékbe (FNJ) kerülési pályázat**

kiírására. A vonatkozó Kormányrendelet szerint ezt követően természetes személy nem maradhatott az FNJ-ben, szigorú szervezeti, személyi, törzstőkebeli, továbbá pénzügyi, biztosítási, biztonsági feltételek meglétét, fennállását, adatszolgáltatási kötelezettségek teljesítését írták elő a felszámolásokat végző szervezetek részére.

A Cstv.-t érintő, nem novellisztikus módosítások közül ki kell emelni a **2000. évi CXXXVII. számú törvényt (Zálogjogi Novella)**. Ebben elsősorban a zálogjogra vonatkozó Ptk. rendelkezéseket szabályozták újra, erősíteni szándékozták a zálogjoggal és óvadékkal biztosított hitelezők pozícióját a felszámolás során. A korábbi szabályozással szemben kimondták, hogy ha a felszámoló a zálogtárgyat értékesíti a vételár felét kizárólag a zálogjogosult kielégítésére lehet fordítani, vagyis ezt a részt nem terhelik a felszámolási költségek.

A törvény rendezte, egyértelművé tette azt, hogy a felszámolói díj ezt követően nettó módon kerüljön elszámolásra (ez jelentős, mintegy 20%-os tényleges díjnövekedést jelentett a felszámolók részére) másrészt az un. „**egyszerűsített felszámolások**” során megteremtette a központi **költségvetés bizonyos fokú garanciáját** a felszámolói díj tekintetében. A módosítás alapján az egyszerűsített felszámolás esetén a központi költségvetés közvetlenül pótolta ki ezután legfeljebb 100 ezer forintos mértékig a felszámoló díját, ha a felszámolási vagyon egyébként arra nem nyújtott fedezetet. A központi költségvetés ezt a kiegészítést a már korábban ismertetett díjkiegészítési számlától függetlenül folyósította akkor még.

Az Európai Unióhoz történt csatlakozásunk tette szükségessé a **2004. évi XXVII. sz. törvényt (III. Cstv. Novella)** megalkotását, bár ez a jogszabály nem csak a Cstv-t módosította. A törvény az előzőek mellett az uniós tagságunkból szükségessé vált politikai és egyes pénzügyi tárgyú jogszabályok módosítását is tartalmazta. Megalkotásának alapvető indokát az adott tárgykörökben érvényes Uniós irányelvek és rendeletek tették szükségessé, ezek közül is kiemelten a **2002/47/EK irányelv** és a határokon átnyúló fizetésektelenségi eljárásokról szóló **1346/2000/EK rendelet szabályai**.

Ez utóbbit figyelembe vevő Cstv. módosítás célja többek között az volt, hogy a felszámolási eljárás alá vont adós fő érdekeltiségének központja szerinti EU tagállamban megindított **főeljárás** és a telephely(ek) szerinti tagállam(ok)ban megindított **területi eljárások** közötti összhangot a Rendelet megfelelő közvetlen alkalmazása mellett a magyar jogszabályok is megfelelően elősegítsék. A módosítás során bevezették az **ideiglenes vagyonfelügyelő** intézményét és a jogszabály még számos kisebb változtatást is tartalmazott.

Az **ezredfordulót követően** – eleget téve a rendszerváltás óta kibontakozó hazai piacgazdaságban a megváltozott társadalmi és gazdasági változásoknak és elvárásoknak az egymást váltó kormányzati, gazdaságpolitikai célkitűzések és jogalkotási tervek keretében többségükben **újraalkotásra kerültek a nemzetgazdaságunkban a gazdaságjogi alaptörvények.**

Az Európai Unióba történt csatlakozásunk is jelentős jogharmonizációs kötelezettséggel járt. Mindezek keretében a **gazdasági társaságok működését szabályozó Gt.**, is átfogóan reformálásra került, ezzel szoros kölcsönhatásban a **Cégtörvényünk (Ctv.)** is korszerűsítésre került, továbbá a számvitelről illetve az adózás rendjéről szóló törvények is jelentősen módosultak..

A gazdaság korszerű és versenyképes működésének szabályozói közül egyedül a **Csődtörvény újraalkotása maradt el**, annak ellenére, hogy ennek kormány szintű ígérete és elhatározása már az ezredforduló után többször is megtörtént, összehangoltan a Gt. és a Ctv. reformjával együttesen és ígérten egyidejűleg.

A 2002-ben elfogadott **Kormányprogram ezt ígérte: „2004-re pedig kidolgozhatók a fizetésképtelenségre vonatkozó eurokonform új Csődtörvény”** jogszabályai is. Az új Cstv. konkrét időpontú megalkotási ígérete mellett -a kormány ezzel szoros összefüggésben számos kapcsolódó, a Cstv.-vel összefüggő jogterület harmonizációját, a magyar gazdasági és civilisztikai jogrendszer koherenciáját biztosítva kívánta a programja révén megteremteni, kialakítani.

A Kormány az 1128/2003. /XII.7./ számú határozatával a vállalatok és gazdálkodó szervezetek **fizetésképtelenségi törvényének előkészítésével** bízta meg a Miniszterelnöki Hivatalt (MeH) vezető minisztert, valamint a MeH közpénzügyi államtitkárát. A közpénzügyi államtitkár vezetésével **kodifikációs bizottság** alakult, amelynek munkájában az érintett minisztériumokon (PM, IM, FMM, KÜM, BM, GKM, KVM, FVM) túl részt vettek az igazságszolgáltatási és szakmai szervezetek képviselői, szakértői is (Legfelsőbb Bíróság, Ítéltáblák, Fővárosi Bíróság, Felszámolók és Vagyonfelügyelők Országos Egyesülete, Magyar Könyvvizsgálói Kamara, Legfelsőbb Ügyészség, Bankszövetség, Ügyvédi Kamara, APEH, stb.). A kodifikációs bizottság üléseinek szakmai előkészítését egy hetente ülésező **általános munkacsoport** végezte, az egyes részterületek feldolgozásának érdekében pedig még további **13 szakértői munkacsoport** szerveződött és a tematikában elhatározott elemzések, tanulmányok, javaslatok sokaságát készítették el.

A kormányprogramban a 2004-re tervezett, a vonatkozó kormányhatározatban pedig 2005. évi elfogadásra ütemezett új eurokomform Csódtörvény jogalkotási munkálatai azonban a **2004. év végi kormányátalakítással** együtt megtorpantak, az azokat koordináló közpénzügyi államtitkárságot is megszüntették. Mindezek végső soron együttesen azt is jelentették, hogy az **új Cstv. Országgyűlés elé terjesztése** a vonatkozó határidőre **nem történt meg, annak ellenére, hogy az új Csódtörvénynek a fenti munkálatok révén a konszenzussal elfogadott tervezete a Kormány rendelkezésére állt.**

A Kormány az 1094/2005./IX.19./ számú határozatában ugyan még közzétette **az új Csódtörvényhez elfogadott téziseket**, annak végleges tervezetének parlamenti elfogadási határidejét azonban még későbbre, egy újabb halasztással 2006. szeptemberére halasztották.

A gazdasági társasági és a Cégtörvény átfogó reformja mellett, a **(IV. Cstv. Novella)** a **2006. évi VI. sz. törvény** csupán az 1991. évi Cstv-nek egy újabb módosítását jelentette. Az előterjesztők szerint fokozatosan, több lépcsős megoldással kívánták megvalósítani a jogterület korszerűsítését, magyarázatuk szerint a szükséges változtatásokhoz kívántak biztosítani még a továbbiakban néhány évig még további átmeneti „felkészülési időt”.

A jogalkalmazók és a kérdéskörben érintettek szerint pedig az 1991-ben meghozott többször módosított számtalan változtatásokkal megtűzdelt hatályos **Cstv. teljességében követhetetlen, áttekinthetetlen, jogharmonizációs feszültségekkel és koherencia hiányosságokkal telített** jogszabálynak tekinthető.

A **IV. Cstv. Novella** megalkotására is azért volt szükség, mert a tervezett új Csódtörvény nem készült el, és az új Gt. és új Ctv. hatálybalépésekor egy újabb Cstv. Módosítás elengedhetetlen volt. Ekkor a **végelszámolás a cégeljárás törvénybe átkerült**, több szövegpontosítás mellett a fizetéseképtelenség definíciós feltételei is megváltoztak. Pontosításra került a hitelező(k) által benyújtott felszámolási kérelem feltételrendszere is, valamint a felszámolási költségeket érintően is történtek változtatások.

Az új Cstv. megalkotásának **újabb jogalkotási határidejéről** „*A gazdasági társaságok piacra lépésének gyorsításáról és egyszerűsítéséről, valamint a hitelezővédelmi nyilvántartásról*” szóló Kormány-előterjesztés rendelkezett. Az ebben foglaltak szerint az új Cstv. megalkotásának határidejét az ezidőtájt Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) felelősségének megjelölésével (újabb **2 évvel elhalasztva**), 2008. második félévére tették, a hatályba lépés időpontját pedig 2009. júliusára tervezték.

A **2007. év folyamán** számos újabb jogszabályokkal (a 2007.évi LXI. sz. és a 2007. évi LXXXVIII. sz.) törvényekben **módosították a Cstv.-t és a Ctv.-t is.** Ezekben többek

között a cégeljárás szabályait változtatták meg, a végelszámolásoknál, a felszámolásoknál a zálogjogos követelések besorolását érintő szabályokat is újraszabályozták, változtatások történtek a vezető tisztségviselők követeléseinek tekintetében, továbbá módosultak a törvényi előírások a közbeszerzési törvényre vonatkozóan, valamint a csődeljárás szabályait érintően is.

Az IRM a tárca **2008. éves munkaterve** szerint egy újabb jogalkotási menetrend szerint **az új Polgári Törvénykönyvhöz (Ptk.) kapcsolódóan** új és módosuló jogszabályok körében szándékozták áttekinteni, ütemezni és megalkotni az új Csődtörvény jogalkotási és kodifikációs munkálatait. (Az új Ptk.-t a közelmúltban ugyan elfogadta a Parlament, de vele együtt az új Cstv tervezetének kidolgozása és Országgyűlés elé terjesztése napjainkban egyáltalán nincs napirenden).

A **2008. év folyamán** bekövetkezett **világgazdasági válság** adta a következő lökést a hazai csődjog zezgugos történetének. Az 1991. évi **Cstv. 2009. évi módosítása (az V. Cstv. Novella)** teljesen **újraírta a csődeljárás szabályait**, bevezette az azonnali moratórium intézményét. A hitelezői igények bejelentéséhez regisztrációs díjfizetési kötelezettséget írtak elő, érdemileg és jogosultságok tekintetében megnövelték a vagyonfelügyelő szerepét is. A jogalkotók mindezekkel a működőképes cégek újraszervezésének lehetőségének biztosítását, **a reorganizációk elősegítését** célozták. A sikertelen csődeljárások esetén pedig kötelezően megindul a felszámolási eljárás. A felszámolások szabályaiban inkább kisebb pontosításokat, korrekciókat hajtottak végre. (A hitelezői választmányra vonatkozó szabályoknál, a hitelezői igények bejelentési határidejének jogvesztő határidejét egy év helyett 180 napra rövidítették, továbbá az adós cégek vezetői felelősségét is szigorították.)

A Cstv. 2009. évi átfogó módosítását követő években napjainkig is számos változtatás, **„salátatörvényekbe”** foglalt jogszabályokban formálták, (deformálták) az 1991. évi. Csődtörvényt. Ezek közül kiemelhető az egyéni cégekre vonatkozóan is lehetővé tették a csőd- és felszámolási eljárások megindítását; létrehozták a nemzetgazdaságilag kiemelt gazdálkodó szervezet fogalmát, bevezették a rájuk vonatkozó felszámolási eljárások szabályait, ezen cégek eljárásaihoz létrehozták az állami felszámoló szervezetet, a **felszámolói névjegyzék megújítására vonatkozóan pályázatot írtak ki**, a felszámolások vagyoneértékesítésének elektronikus formáját rögzítették, mint elérendő célt.

A Csődtörvény 1992. január 1.-től kezdődő hatályossága alatti joggyakorlati és jogelméleti problémák megoldására, a változó gazdasági helyzethez való alakítására az immár mintegy több mint két évtized alatt **több átfogó (novelláris) módosítás**, és **számptalan**, szinte

követhetetlen /egy-egy jogintézményre, részletszabályra vonatkozó/ **változtatás** történt. Több esetben kellett az Alkotmánybíróságnak is az éppen akkor hatályos Cstv-re vonatkozóan az alaptörvénybe ütköző jogellenességeket kiküszöbölni, az alkotmányos jogrendet helyreállítani. Napjainkban a szinte követhetlenségig eljutott módosítások, változtatások miatt a jogértelmezési kérdéseknél igencsak **nehéz helyzetben vannak a szakterület jogalkalmazói** /bíróságok, adós cégek, hitelezők, vagyonfelügyelők, munkavállalók, felszámolók, adózási és vámügyi hatóságok, Nyugdíjbiztosító, környezetvédők, bankok, kamarák, stb./ elsősorban a vonatkozó Cstv. rendelkezéseinek hatástalanságából adódóan.

A fizetésképtelenségi jogterülettel foglalkozó szakemberek évek óta azt hangoztatják, hogy a gazdasági jog ezen területének **a fizetésképtelenségi jog egészének átfogó, koncepcionális újraalkotására van szükség.**

A szakértői vélemények szerint az 1991. évi Csődtörvény preambulumban meghirdetett főbb célokat a hatályos Cstv. a jelenlegi piacgazdasági környezetben már egyáltalán nem tudja kielégítően biztosítani, végérvényesen kezelni. A lefolytatott eljárások összegzett tapasztalatai azt mutatják, hogy több tekintetben is az ellenkezőjét lehet az eljárások során elérni csak annak, amit a törvényalkotók annak idején eredetileg a Cstv. megalkotásánál célul tűztek ki.

A hatályos Csődtörvény keretében lefolytatott felszámolási eljárás/ok/ összességükben a következők miatt nem alkalmas/ak/ arra, amire 1991-ben a jogalkotók eredetileg szánták, kitalálták:

- **nem biztosítják a hitelezői igények kielégítését az adós vagyonából**, mert az eljárások mintegy 90%-ában az adós cégnek egyáltalán nincs szinte semmi vagyona, napjainkban a különböző felmérések, elemzések azt tanúsítják, hogy a bejelentett hitelezői igények kielégítése nem éri el átlagosan még az 1%-ot sem;
- **nem biztosítják az adós cégek szabályozott kivezetését a gazdaságból**, mert az ügyek mintegy kétharmada egyszerűsített eljárással zárul, a felszámoló egyáltalán nem jut hozzá az iratokhoz, a cégeknek nincs fellelhető székhelye, megtalálható cégvezetője, legkevesbé a felszámolásba bevonható vagyona,
- **a felszámolási eljárás/ok a Cstv-ben eredetileg megfogalmazott célokból /a hitelezői követelések kielégítése után az adós cég jogutód nélküli megszüntetése/ csak a jogutód nélküli megszüntetésére, a cégjegyzékből történő törlésre alkalmas.**

- **nem tisztázott** (ezért követhetetlen a szabályozás) **a szakértői (felszámoló, vagyonfelügyelő) jogállása**, ezért szükségtelen elszámolási követhetlenséget hordoznak az eljárások,
- **rendeztlen** a hatályos szabályozásban az eljárások **költségviselése**,
- **a hitelezők** előírt **kielégítési rangsorában** ma már olyan sok az „előre helyezett”, privilegizált jogosult, amely nem csupán igazságtalan vagyonfelosztást eredményez, hanem alapvetően **veszélyezteti az eljárás teljes biztonságát** is,
- a fentiek következtében **ellentmondásossá vált** az eljárások során a **biztosított hitelezők** pozicionálása.

A csődtörvény jelenleg hatályos szabályaiból eredő egyik legfőbb probléma az, hogy a vállalkozói szférában a fizetéseképtelenné vált cégek többségénél **felelőtlené vált a gazdálkodás**. Az utóbbi évek felszámolási és végelszámolási „boomjának” alátámasztását igazolják a 2. sz. táblázat adatsorai, melyben végigkövethetjük **a cégek főbb adatainak alakulását a Cstv. 1992-2013. közötti hatályossága alatt**.

Semmilyen következménye nincs annak, ha valaki úgy számoltatja fel a tulajdonában álló, általa vezetett céget, hogy tetemes /köz/tartozásokat hagy maga után, s ezt minden különösebb következmény nélkül megteheti/k/, mindezeket többségükben semmiféle büntetőjogi, illetve gazdasági szankciók nem követik.

2.sz. táblázat

A cégek főbb adatai a Cstv. /1992-2013/ hatályossága alatt

Megnevezés	Működő és bejegyzés alatti gazdasági társaság	Felszámolás alatti cég	Végelszámolás alatti cég	Megszűnt, cégjegyzékből törölt cég
1993. január	107.677	2.403	1.912	4.654
1994. január	131.801	4.928	2.928	8.281
1995. január	159.925	7.260	4.366	14.302
1996. január	186.147	9.282	6.270	22.984
1997. január	217.471	10.965	7.158	36.122
1998. január	262.539	11.368	9.064	52.532
1999. január	313.108	11.032	9.078	72.651
2000. január	333.696	11.135	9.117	103.035
2001. január	357.176	12.182	11.211	123.903
2002. január	379.582	14.144	12.573	152.601
2003. január	399.190	15.324	12.644	181.706
2004. január	421.476	17.491	11.446	206.693
2005. január	443.222	19.141	11.030	230.120
2006. január	459.355	19.275	11.433	256.319
2007. január	481.911	20.011	11.519	300.549
2008. január	500.349	21.972	13.013	328.993
2009. január	529.270	23.679	13.901	363.023
2010. január	553.149	25.428	17.621	403.181
2011. január	576.433	30.757	15.517	439.285
2012. január	596.650	36.274	13.174 14.548*	481.710
2013. január	608.157	41.662	11.070 18.092*	522.161

(FOE adatok) *kényszer végelszámolások száma

A fizetésképtelenségi jog, amely egy adott társadalom /nemzetgazdaság/ keretein belül működik, hatással van a résztvevőkre és az érintettekre egyaránt. A lényeges gazdaságjogi szabályoknak azonban logikusan direkt és állandó hatással kell lenniük a vállalkozások biztonságára, a piac általános „tisztaságára”, az **adós-hitelező kapcsolatokra** és a **kockázatok megfelelő menedzselésére** az érintett és érdekelt felek által egyaránt.

A fejlett és fejlődő társadalmakban alapvetően a vállalkozások /gazdasági társaságok, vállalatok, gazdálkodó szervezetek, stb./ vonatkozásában, de egyre kiterjedtebb a fogyasztási szférában, a természetes személyeknél is a fizetésképtelenségi jog valós, fegyelmező szerepet játszik. Átfogóan érvényesülő eszköz azon pénzügyi kockázatok kezelésére, amelyek az üzleti vállalkozásokkal, a mindennapi életünkkel együtt járnak. Mindezeket tekintve a Cstv.-nek immár több mint két évtizedes történetét összegezve napjainkban kimondható, hogy a **gazdasági jogalkotásunknak halaszthatatlan adóssága** egy korszerű, EU konform, koherencia zavaroktól mentes, kellően jogharmonizált **új Csődtörvény kidolgozása**, amellyel egyidőben a természetes személyek adósságrendezési eljárására vonatkozó szabályok is nélkülözhetetlenek, különösképpen, ha figyelembe vesszük a csődjog közelmúltbeli nemzetközi fejlesztési, jogalkotási tendenciáit, eredményeit.

A csődjog nemzetközi fejlesztési tendenciái az ezredfordulót követően

A fejlett piacgazdasággal rendelkező országokban a **fizetésképtelenségi jog (csődjog)** a **nemzetgazdaságok egészében** megfelelően szabályozott és kiemelt jelentőséggel bír, ugyanis mindhárom meghatározó érdekkört érintően fogalmaz meg szabályokat a gazdálkodó szervezetek, az önkormányzatok, valamint a természetes személyek fizetésképtelensége tekintetében egyaránt. A fizetésképtelenségi jog a folyamatosan fejlődő dinamikus társadalmakban szerves, kellően integrált része a szélesebb, átfogó, alapvető (nemzet)gazdasági jogi kereteknek, hatással van a résztvevőkre és az érintettek egyaránt, a társadalom és a gazdaság minden szintjén, igen változatos formában, szövevényesen és többnyire indirekt módon. Mindezekből következően szükségszerűen és elkerülhetetlenül **nem tud statikus maradni**, éppen ezért halaszthatatlan a rendszeres időszakonként a fizetésképtelenségi jog egészének és a kapcsolatrendszerének újra értékelése, körülményektől függetlenül biztosítva azt, hogy a reformok révén ezen jogterület maradjon egyértelmű kölcsönhatásban és direkt kapcsolatban a társadalmi, nemzetgazdasági szükségletekkel és igényekkel.

A jogelméleti felülvizsgálatoknak és a csődjogi reformok végrehajtóinak, jogalkotóinak, törvényelőkészítőinek azonban folyamatosan ügyelniük kell(ene) a fizetésképtelenségi jogterület aktualitásaira, azok visszajelzéseire. Napjainkban nem lehet figyelmen kívül hagyni az egyre **szélesedő globális környezetet**, számításba kell venni azokat az erős nemzetközi hatásokat, amelyek irányítják a globális piacot és versenyt, megfelelően és körültekintően kell kezelni azokat a gazdaságot érintő jelenségeket, amelyek manapság felmerülnek az (ország)**határokon is átnyúló fizetésképtelenségi ügyekben**, csődjogi esetekben.

Az adott időszakokban hatályos gazdaságjogi, civilisztikai, csődjogi (fizetésképtelenségi jog) szabályoknak logikusan direkt kapcsolatrendszerben és állandó hatással kell lenniük a **vállalkozások biztonságára, a piac általános „tisztaságára”**, a vállalkozások megbízhatóságára, az adós-hitelezői kapcsolatok és kockázatok megfelelően kiegyensúlyozott menedzselésére, s mindezek mellett kellő figyelmet fordítva a társadalmi (munkaügyi, foglalkoztatási, társadalombiztosítása, stb.) és környezetvédelmi kérdésekre, következményekre.

A fejlett és fejlődő társadalmakban, nemzetgazdaságokban, alapvetően a vállalkozások (gazdasági társaságok, egyéni cégek, vállalatok, gazdálkodó szervezetek, stb.) vonatkozásában, de manapság egyre kiterjedtebb a (személyes) fogyasztási szférában, a természetes személyeknél (családoknál) is, a **fizetésképtelenségi jog valós, direkt preventív és fegyelmező szerepet játszik**, átfogóan érvényesülő eszköz azon pénzügyi kockázatok kezelésére, amelyek az üzleti vállalkozásokkal, a mindennapi életünkkel együtt járnak.

A reformok során szükségszerű és elkerülhetetlen a világgazdasági (Európai Unió) egészében fellelhető legkorszerűbb jogelméleti és alkalmazásában ténylegesen is bevált joggyakorlati ismeretek és módszerek megismerése, azokat kell körültekintő harmonizációt biztosítva gazdasági, kereskedelmi és szociálpolitikai környezetébe.

A **csődjog(ok) fejlesztése** az ezredforduló időszakában is világszerte napirenden van, így az **Európai Unió** több tagállamában és az USA-ban is. **Spanyolországban** 2003-ban fogadták el az új csődtörvényt (Ley concursal), amely 2004. szeptember 1.-én lépett hatályba. **Franciaországban** 2004. májusában nyújtotta be a kormány a parlamenthez a kereskedelmi törvénykönyv (Code de commerce) csődjogi könyvének reformját célzó törvény javaslatot. Az **Egyesült Királyságban** 2002-ben fogadták el azt a törvényt (Enterprise Act), amely a társasági jog mellett a csődtörvényt is felülvizsgálta. **Olaszországban** 2002. márciusában fogadta el a kormány az 1942. évi csődtörvény reformját megvalósítani hivatott

tervezetet, melyet követett az új csődtörvény kidolgozása. **Németországban** 1999-ben lépett hatályba az új csődtörvény (Insolvenzordnung, amelyet időközben már módosítottak is). **Belgiumban** 1997-ben fogadták el az új csődtörvényt, amely az 1851. évi törvényt váltotta fel. **Hollandiában** 1998-ban egészítették ki a csődtörvényt a természetes személyek eladósodásának rendezésére vonatkozó szabályozással, és 2003-ban a holland igazságügy-miniszter felállított egy szakértői munkacsoportot a csődtörvény reformjának kidolgozására.

Közép- és Kelet-Európa országaiban is sor került – a kilencvenes évek első, rendszerváltozást követő csődjogi reformja után – a **csődjog „második generációs” reformjára**: 2003-ban lépett hatályba az új lengyel csődtörvény, 2001-ben fogadták el a felszámolási eljárásról és a reorganizációs eljárásról szóló új törvényeket Litvániában, 2004. január 1.-én lépett hatályba az új észt csődtörvény, Oroszországban 2002-ben fogadták el az új csődtörvényt. A román, szerb és a bolgár új csődtörvény 2006. évben lépett hatályba. Csehországban 2008. január 1.-én vezették be az új csődtörvényt. A csődjegyzék nagyobb és gyors nyilvánossága mellett bevezettek egy reorganizációs eljárást, melynek az a lényege, hogy ha egy kisvállalat fel kívánja magát számolni, ezt csak a hitelezők felének hozzájárulásával teheti meg.

Az **USA-ban** 2005. októberében lépett hatályba az amerikai csődjog reformja, a „Bankruptcy Abuse Prevention & Consumer Protection Act”, ami a csődjogot összességében megszigorította és a következő évben a csődök jelentős csökkenéséhez vezetett.

Az **EU tagállamok jelentős** része is láthatóan azt szándékolja, hogy az Európa Bizottság adatai alapján a hazájuk csődjogát a **reformprogramok** keretében megváltoztassák oly módon, hogy az nagyobb gazdasági növekedést és foglalkoztatottságot eredményezzen. A változások összességében arra irányulnak, hogy a csődjogot átalakítva, a reformokat követően az eljárások gyorsabban és szakszerűbben folytatódjanak le, több lehetőség kínálkozzék a cégek megmentésére a fenyegető, vagy már bekövetkezett csődök esetén, megkönnyítsék egy cég szerkezeti átalakítását, reorganizációját és a tulajdonosokat (fogyasztókat) az eddiginél jobban segítsék az újrakezdésben, a folyamatos és fokozott hitelezői (bírószági) ellenőrzés mellett.

A külföldi példák, tapasztalatok, illetve a nemzetközi jogegységesítő szervezetek által kidolgozott szabályozási modellek (mindenekelőtt az UNCITRAL csődjogi modelltörvénye, UNCITRAL Legislativa Guide On Insolvency, illetve az Európai Csődjog Alapelvei, Principles of European Insolvency Law) figyelembevételével lehet, illetve kell a hazai

fizetéképtelenségi jogrendszerünket is szükségszerűen és mindinkább elkerülhetetlenül megreformálni.

Egy hatékonyan működő Csódtörvénynek a nemzetközi jelenkori tendenciák szerint segíteni, ösztönözni, ill. lehetővé kell tennie a fizetéképtelenségi helyzetbe került cégek reorganizációját, illetve az újjá nem szervezhető vállalkozások jelenleginél sokkal gyorsabb kivezetését, a hitelezői közösség döntésével egyező felszámolását. Az adós cégek vagyonának minél teljesen megőrzése, értékmentése, a hatékonyan tovább működtethető részének a törvényi szabályozás által megvalósítható reaktiválása egyértelműen a hitelezőknek, az adós cégeknek és végérvényesen a nemzetgazdaságnak is az érdeke kell, hogy legyen.

A jelenlegi helyzet összegzéséül egyértelműen kimondható, hogy az **1991. évi Csódtörvény napjainkban idejét múlta**. Alapvetően **más gazdasági környezetben született**, a privatizáció egyik alaptörvényeként oldották meg a révén az állami vagyon lebontását. A jelenlegi jogszabályi és gazdasági környezetben a számtalan átdolgozás, módosítás, a követhetetlen változások ellenére **rendszeridegen, koherencia hiányokkal küzd**, összességében nem alkalmas a cégeknek a cégjegyzékből való törlésén kívül szinte semmi másra, azon célokra pedig egyáltalán nem, amire a megalkotói 1991-ben szánták. A hatályos Cstv. rendelkezéseinek hitelességét és alkalmasságát tovább rontja a más törvények változásaiból történt módosítások sora.

Arra is indokolt felhívni a jogalkotók figyelmét, hogy a közeljövőben **elkerülhetetlen a természetes személyek adósságrendezési eljárására (a „fogyasztói csődre”) vonatkozó jogszabály megalkotása**, tekintettel az egyéni vállalkozások nagy számára, továbbá a folyamatosan növekvő családi eladósodások tendenciájára.

A két új törvény együttesen szolgálhatja a gazdálkodás jogszerűségét, a gazdálkodói etikusabb magatartást és a fizetéképtelenségi helyzet kialakulásának megelőzhetőségét, kezelhetőségét.

A fizetéképtelenségi joggyakorlatban érdekelték és a szakmai szervezetek **egy új, eurokonform Csódtörvény megalkotása** érdekében, az elmúlt évek során komoly erőfeszítéseket tettek, konkrét előterjesztéseket készítettek és adtak át a jogalkotók és törvényelőkészítők részére. A szakterületük gyökeres megújítása érdekében a koncepció(k) kidolgozásában, a részletekbe menő szakmai, szakértői vitákban ezt követően is aktív szerepet vállalnak. Jelenleg nem tehetnek mást, mint türelmetlenül várják, hogy az arra hivatott illetékes jogalkotók valahára elkészítsék, az Országgyűlés elé elfogadásra beterjesszék a régóta és több alkalommal is beígért új Csódtörvényt.

Budapest, 2013. február 12.

Erdős Károly
1221 Budapest, Gerinc u. 138.
Tel.: 06-30-9346-012
E-mail:
foek@foe.hu